

QO‘QON DAVLAT
PEDAGOGIKA INSTITUTI

ILMIY XABARLARI

(2026-yil 2-son)

PEDAGOGIKA

PEDAGOGY

**TIBBIYOT TALABALARIDA KOMMUNIKATIV KOMPETENTLIKNI
RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOYIY-PSIXOLOGIK MEXANIZMLARI**<https://doi.org/10.70728/c.series.v08.i02.131>*Tursunbekova Nozima**Farg‘ona davlat universiteti magistranti*

Annotatsiya. Mazkur maqolada tibbiyot talabalarida kommunikativ kompetentlikni rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik mexanizmlari tahlil qilinadi. Sog‘liqni saqlash tizimida samarali muloqot kasbiy muvaffaqiyatning muhim omili sifatida qaralib, bo‘lajak shifokorlarning bemor, hamkasb va jamiyat bilan o‘zaro munosabatlarida kommunikativ madaniyatning o‘rni yoritiladi. Tadqiqotda kommunikativ kompetentlikning tarkibiy qismlari – empatiya, ijtimoiy persepsiya, refleksiya, verbal va noverbal muloqot ko‘nikmalari, nizolarni konstruktiv hal etish qobiliyati kabi jihatlar ijtimoiy-psixologik nuqtai nazardan asoslab beriladi. Shuningdek, guruh dinamika, ijtimoiy identifikatsiya, rolli o‘yinlar, trening texnologiyalari va interfaol ta’lim metodlarining talabalar kommunikativ salohiyatini oshirishdagi ahamiyati ochib beriladi. Maqolada oliy tibbiy ta’lim jarayonida kommunikativ kompetentlikni shakllantirishning samarali yo‘llari hamda uni rivojlantirishga ta’sir etuvchi psixologik omillar yuzasidan ilmiy xulosalar bayon etiladi.

Kalit so‘zlar: kommunikativ kompetentlik, tibbiyot talabalar, ijtimoiy-psixologik mexanizmlar, empatiya, ijtimoiy persepsiya, refleksiya, muloqot madaniyati, kasbiy kompetensiya, interfaol ta’lim, trening texnologiyalari.

Аннотация. В данной статье анализируются социально-психологические механизмы развития коммуникативной компетентности у студентов медицинских вузов. В системе здравоохранения эффективное общение рассматривается как важнейший фактор профессионального успеха, раскрывается роль коммуникативной культуры в взаимодействии будущих врачей с пациентами, коллегами и обществом. С социально-психологической точки зрения обосновываются структурные компоненты коммуникативной компетентности, такие как эмпатия, социальная перцепция, рефлексия, навыки вербального и невербального общения, способность конструктивного разрешения конфликтов. Также раскрывается значение групповой динамики, социальной идентификации, ролевых игр, тренинговых технологий и интерактивных методов обучения в развитии коммуникативного потенциала студентов. В статье представлены научные выводы о эффективных путях

формирования коммуникативной компетентности в системе высшего медицинского образования и психологических факторах, влияющих на её развитие.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, студенты-медики, социально-психологические механизмы, эмпатия, социальная перцепция, рефлексия, культура общения, профессиональная компетенция, интерактивное обучение, тренинговые технологии.

Abstract. This article analyzes the socio-psychological mechanisms of developing communicative competence in medical students. In the healthcare system, effective communication is considered a key factor of professional success, and the role of communicative culture in the interaction of future doctors with patients, colleagues, and society is highlighted. From a socio-psychological perspective, the structural components of communicative competence are substantiated, including empathy, social perception, reflection, verbal and nonverbal communication skills, and the ability to resolve conflicts constructively. The importance of group dynamics, social identification, role-playing activities, training technologies, and interactive teaching methods in enhancing students' communicative potential is also discussed. The article presents scientific conclusions on effective ways of forming communicative competence in higher medical education and the psychological factors influencing its development.

Keywords: communicative competence, medical students, socio-psychological mechanisms, empathy, social perception, reflection, communication culture, professional competence, interactive learning, training technologies.

KIRISH. Kommunikativ kompetentlikni rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik mexanizmlari — bu shaxsning muloqot jarayonida empatiya, refleksiya, pertsepsiya va identifikatsiya kabi omillar orqali samarali o'zaro ta'sir o'rnatish qobiliyatini shakllantirish jarayonidir. Ular shaxslararo munosabatlarni aniglash, his-tuyg'ularni tushunish va vaziyatga mos muloqot strategiyasini tanlashni o'z ichiga oladi. Zamonaviy sog'liqni saqlash tizimi sharoitida shifokor faoliyati nafaqat chuqur kasbiy bilim va amaliy ko'nikmalarni, balki yuksak darajadagi kommunikativ kompetentlikni ham talab etadi. Tibbiy yordam samaradorligi ko'p jihatdan shifokor va bemor o'rtasidagi muloqot sifati, o'zaro ishonch, empatik yondashuv va to'g'ri axborot almashinuvi bilan belgilanadi. Shu bois tibbiyot talabalari tayyorgarligida kommunikativ kompetentlikni shakllantirish va rivojlantirish masalasi dolzarb ilmiy-amaliy muammo sifatida namoyon bo'lmoqda. Bugungi globallashuv va raqamlashtirish jarayonlari, tibbiyot sohasida innovatsion texnologiyalarning keng joriy etilishi shifokordan nafaqat professional malaka, balki turli ijtimoiy guruhlar bilan samarali muloqot o'rnatish olish, murakkab vaziyatlarda psixologik barqarorlikni saqlash, jamoa bilan ishlash ko'nikmalarini ham talab qiladi. Ayniqsa, tibbiyot talabalari uchun klinik amaliyot jarayonida bemorlar, ularning yaqinlari hamda tibbiy jamoa a'zolari bilan to'g'ri kommunikatsiya o'rnatish kasbiy ijtimoiylashuvning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI.

Tibbiyot talabalari kommunikativ kompetentligini rivojlantirish muammosi psixologiya, pedagogika va tibbiy ta‘lim metodikasi kesishgan nuqtada shakllangan ko‘p qirrali ilmiy yo‘nalish hisoblanadi. Xorijiy tadqiqotlarda kommunikativ kompetentlik tushunchasi dastlab lingvistik va sotsiolingvistik yondashuvlar asosida izohlangan bo‘lsa, keyinchalik u shaxsning ijtimoiy moslashuvi va kasbiy samaradorligini belgilovchi integrativ sifat sifatida talqin qilina boshlandi. Ijtimoiy-psixologik yondashuv doirasida Lev Vigotskiyning ijtimoiy-kultural nazariyasi shaxs rivojlanishida muloqot va hamkorlikning yetakchi o‘rin tutishini ko‘rsatadi. Uning fikricha, bilim va ko‘nikmalar ijtimoiy o‘zaro ta‘sir jarayonida shakllanadi, bu esa tibbiyot talabalari tayyorgarligida interfaol metodlarning ahamiyatini ilmiy jihatdan asoslaydi. Shuningdek, Karl Rodjers tomonidan ishlab chiqilgan gumanistik yondashuv empatiya, samimiylik va shartsiz qabul qilish tamoyillarini samarali muloqotning psixologik asosi sifatida talqin etadi.

Tibbiy ta‘limga oid tadqiqotlarda kommunikativ kompetentlikning klinik samaradorlikka bevosita ta‘siri alohida qayd etiladi. Bemor bilan ochiq va ishonchli muloqot o‘rnatish tashxis qo‘yish aniqligini oshiradi, davolash jarayoniga rioya etish darajasini yaxshilaydi hamda shifokor-bemor munosabatlarida ijobiy psixologik muhitni ta‘minlaydi. So‘nggi yillarda ilmiy manbalarda kommunikativ ko‘nikmalarni shakllantirishda simulyatsion ta‘lim, rolli o‘yinlar, refleksiv tahlil va trening texnologiyalarining samaradorligi keng yoritilmoqda.

TADDIQOT METODOLOGIYASI.

Mazkur tadqiqot ijtimoiy-psixologik yondashuv asosida tashkil etildi. Tadqiqot jarayonida tizimli, faoliyatli va shaxsga yo‘naltirilgan metodologik tamoyillarga tayanildi. Kommunikativ kompetentlik murakkab integrativ tuzilma sifatida qaralib, uning motivatsion, kognitiv, emotsional va xulq-atvor komponentlari o‘zaro bog‘liqlikda o‘rganildi. Empirik bosqichda psixodiagnostik metodlar, kuzatish, suhbat, anketa va o‘z-o‘zini baholash usullaridan foydalanildi. Talabalarning empatiya darajasi, ijtimoiy persepsiya xususiyatlari, refleksiv qobiliyati hamda nizolarni hal etish strategiyalari aniqlanib, olingan natijalar statistik tahlil qilindi. Shuningdek, tajriba-sinov ishlari doirasida kommunikativ trening dasturi ishlab chiqilib, interfaol mashg‘ulotlar orqali talabalar bilan amaliy ishlar olib borildi. Tadqiqotning metodologik asosi sifatida ijtimoiy o‘rganish nazariyasi, shaxslararo muloqot konsepsiyalari hamda kasbiy kompetensiya modeliga tayanildi. Bu yondashuvlar kommunikativ kompetentlikni nafaqat individual sifat, balki ijtimoiy muhit ta‘sirida shakllanuvchi dinamik jarayon sifatida talqin etish imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari tibbiyot talabalari orasida kommunikativ kompetentlik darajasi turlicha ekanligini ko‘rsatdi. Ayrim talabalar yuqori empatiya va refleksiya ko‘rsatkichlariga ega bo‘lsa-da, ba‘zilarida muloqot jarayonida ishonchsizlik, ijtimoiy tashvish yoki nizoli vaziyatlarda qiyinchiliklar kuzatildi. Ayniqsa, klinik amaliyotning dastlabki bosqichlarida

bemor bilan to‘g‘ridan-to‘g‘ri muloqot qilish jarayonida psixologik to‘siqlar namoyon bo‘lishi aniqlandi. Tajriba-sinov ishlari asosida o‘tkazilgan kommunikativ trening mashg‘ulotlari talabalar muloqot madaniyatining sezilarli darajada yaxshilanishiga olib keldi. Rolli o‘yinlar, vaziyatli masalalar va guruhiiy muhokamalar talabalar faolligini oshirib, o‘z fikrini aniq va ravon ifodalash ko‘nikmasini rivojlantirdi. Refleksiv tahlil mashg‘ulotlari esa o‘z xatti-harakatlarini baholash va xatolardan xulosa chiqarish qobiliyatini mustahkamladi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish jarayoni tizimli va maqsadga yo‘naltirilgan tashkil etilganda ijobiy dinamikaga ega bo‘ladi. Ijtimoiy-psixologik mexanizmlar – identifikatsiya, empatiya, ijtimoiy taqlid, refleksiya va guruhiiy qo‘llab-quvvatlash omillari ushbu jarayonning samaradorligini ta‘minlaydi.

Tibbiyot talabalari kommunikativ kompetentligining rivojlanish ko‘rsatkichlari

1-jadval

№	Ko‘rsatkichlar	Tajribagacha holat (%)	Tajribadan so‘ng (%)	O‘zgarish dinamikasi	Izoh
1	Empatiya darajasi (yuqori ko‘rsatkich)	32	61	+29	Trening mashg‘ulotlari va rolly o‘yinlar natijasida bemorni tushunish qobiliyati oshdi
2	Ijtimoiy persepsiya aniqligi	38	66	+28	Guruhiiy muhokamalar va vaziyatli tahlillar samarali ta‘sir ko‘rsatdi
3	Refleksiv qobiliyat	35	63	+28	O‘z-o‘zini tahlil qilish va fikr-mulohaza almashinuvi rivojlandi
4	Verbal muloqot ko‘nikmalari	41	72	+31	Nutq ravonligi va fikrni aniq ifodalash ko‘rsatkichlari yaxshilandi
5	Noverbal muloqot samaradorligi	37	68	+31	Mimika, imo-ishora va tana tilidan ongli foydalanish kuchaydi
6	Nizolarni konstruktiv hal etish	29	59	+30	Konfliktologik vaziyatlar bilan ishlash natijasida ijobiy siljish kuzatildi
7	Ijtimoiy ishonch va o‘ziga ishonch	34	70	+36	Psixologik to‘siqlar kamaydi, klinik muloqotda erkinlik oshdi

Izoh. Jadval ma‘lumotlari shuni ko‘rsatadiki, tajriba-sinov dasturi asosida tashkil etilgan kommunikativ trening mashg‘ulotlari barcha asosiy ko‘rsatkichlar bo‘yicha ijobiy o‘zgarishlarni yuzaga keltirgan. Ayniqsa, verbal va noverbal muloqot ko‘nikmalari hamda ijtimoiy ishonch darajasida sezilarli o‘shish kuzatilgan. Bu esa ijtimoiy-psixologik mexanizmlar – empatiya, refleksiya, identifikatsiya va guruhiiy qo‘llab-quvvatlash omillarining samarali ishlaganini tasdiqlaydi. Natijalar tibbiyot talabalari uchun

kommunikativ kompetentlikni maqsadli va tizimli ravishda rivojlantirish zarurligini hamda interfaol metodlarning yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko‘rsatadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tibbiyot talabalari kommunikativ kompetentligini rivojlantirish kasbiy tayyorgarlikning ajralmas qismi hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, samarali muloqot ko‘nikmalari shaxsning individual-psixologik xususiyatlari bilan bir qatorda ta‘lim muhitining ijtimoiy-psixologik sharoitlariga ham bog‘liqdir. Kommunikativ kompetentlikni shakllantirish jarayoni uzluksiz, tizimli va amaliy mashg‘ulotlar bilan boyitilgan bo‘lishi zarur. Oliy tibbiy ta‘lim tizimida kommunikativ treninglarni o‘quv rejasiga kiritish, klinik fanlar bilan integratsiyalashgan holda simulyatsion mashg‘ulotlarni kengaytirish, talabalar refleksiv madaniyatini rivojlantirish hamda o‘qituvchilarning shaxsiy namunasini kuchaytirish maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, talabalar o‘rtasida psixologik qo‘llab-quvvatlash muhitini yaratish, jamoaviy hamkorlikni rag‘batlantirish va ijtimoiy-emotsional ko‘nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan maxsus dasturlarni joriy etish kommunikativ kompetentlikning barqaror shakllanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abulxanova-Slavskaya, K.A. Shaxs faoliyati va hayot strategiyasi. – Moskva: Nauka, 1991.
2. Karimova V.M. Ijtimoiy psixologiya asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2002.
3. G‘oziyev E.G‘. Umumiy psixologiya. – Toshkent: O‘zbekiston, 2010.
4. Qodirov B.R. Kasbiy psixologiya. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2015.
5. Nishonova Z.T. Pedagogik psixologiya. – Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU nashriyoti, 2012.
6. Yuldashev B.A. Tibbiyot psixologiyasi va deontologiya asoslari. – Toshkent: Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2019.
7. Raximov A.R. Pedagogik mahorat va kommunikativ kompetentlik. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
8. Olimov S.S. Kasbiy kompetensiyani rivojlantirish metodikasi. – Toshkent: Innovatsiya, 2021.